

Jonas DUMČIUS
Kazimieras KUZAVINIS
Ričardas MIRONAS

ELEMENTA LATINA

*Ketvirtasis
pataisytas ir papildytas leidimas*

MOKSLO IR ENCIKLOPEDIJŲ
LEIDYBOS CENTRAS
Vilnius 2010

Turinys

Įvadas (§§ 1–5)	15
Lotynų kalba ir jos istorija. Lotynų–lietuvių kalbų žodynai (§ 1)	15
Lotynų kalbos vieta indoeuropiečių kalbų šeimoje (§ 2)	19
Lotynų kalba ir Vakarų Europos kalbos (§ 3)	22
Lotynų kalbos poveikis lietuvių kalbai (§ 4).	24
Latīnum vīvum (§ 5)	26

I dalis

GRAMATIKA

FONETIKA IR RAŠTAS (§§ 6–18)	27
Raidynas (§ 6)	27
Balsiai (§ 7)	28
Dvibalsiai ir balsiniai dviraidžiai (§ 8)	29
Priebalsiai (§ 9)	29
<i>i</i> ir <i>j</i> ; <i>u</i> ir <i>v</i> santykis (§ 10)	30
Žodžio skirstymas skiemenimis (§ 11)	31
Skiemens kiekybė (§ 12)	31
Kirčiavimo taisyklės (§ 13)	32
Kai kurie lotynų kalbos fonetikos raidos momentai	33
Kokybinis balsyno kitimas (§ 14)	33
Kiekybinis balsyno kitimas (§ 15)	34
Priebalsių asimiliacija (§ 16)	35
Priebalsių disimiliacija (§ 17)	35
Rotacizmas (§ 18)	35

ROMĖNŲ EILĖDAROS PRINCIPAI (§ 19)	36
---	----

MORFOLOGIJA (§§ 20–122)

DAIKTAVARDIS (§§ 21–37)	39
Skaičiai (§ 22)	40
Giminės (§ 23)	40
Linksniuotės (§ 24)	41
Pirmoji linksniuotė (§ 25)	41
Antroji linksniuotė (§ 26)	42
Trečioji linksniuotė (§§ 27–33)	43

6 ELEMENTA LATINA

<i>Priebalsinis linksniavimo tipas</i> (§ 28)	44
<i>Balsinis linksniavimo tipas</i> (§ 29)	45
<i>Mišrusis linksniavimo tipas</i> (§ 30)	46
<i>Trečiosios linksniuotės daiktavardžių linksniavimo ypatybės</i> (§ 31)	46
<i>Trečiosios linksniuotės vienaskaitos vardininkas</i> (§ 32)	47
<i>Trečiosios linksniuotės daiktavardžių giminė</i> (§ 33)	48
<i>Ketvirtoji linksniuotė</i> (§ 34)	50
<i>Penktoji linksniuotė</i> (§ 35)	51
<i>Visų linksniuotčių linksnių galūnės</i> (§ 36)	51
<i>Graikiškos linksnių formos lotynų linksniavimo sistemoje</i> (§ 37)	52
BŪDVARDIS (§§ 38–46) 53	
<i>Pirmosios–antrosios linksniuotės būdvardžiai</i> (§ 38)	53
<i>Trečiosios linksniuotės būdvardžiai</i> (§ 39)	53
<i>Būdvardžių laipsniavimas</i> (§ 40)	55
<i>Supletyvinių būdvardžių laipsniavimas</i> (§ 41)	56
<i>Kai kurių būdvardžių laipsniavimo ypatybės</i> (§ 42)	56
<i>Būdvardžiai su dviem aukščiausiojo laipsnio formomis</i> (§ 43)	57
<i>Būdvardžiai, neturintys nelyginamojo laipsnio</i> (§ 44)	57
<i>Būdvardžiai, neturintys aukščiausiojo laipsnio</i> (§ 45)	58
<i>Būdvardžių laipsniai, reiškiami žodžių samplaika</i> (§ 46)	58
SKAITVARDIS (§§ 47–51) 58	
<i>Skaitvardžių skyriai</i> (§ 47)	58
<i>Kiekiniai, kelintiniai, dalybiniai skaitvardžiai</i> (§ 48)	59
<i>Daugybiniai skaitvardžiai</i> (§ 49)	60
<i>Skaitvardžių linksniavimas</i> (§ 50)	61
<i>Skaitvardžių vartojimas</i> (§ 51)	62
ĮVARDIS (§§ 52–65) 62	
<i>Asmeniniai įvardžiai. Sangrąžinis įvardis</i> (§ 53)	63
<i>Savybiniai įvardžiai</i> (§ 54)	64
<i>Parodomieji įvardžiai. Pažymimasis įvardis</i> (§ 55)	64
<i>Įvardžių hic, ille, iste, ipse linksniavimas</i> (§ 56)	65
<i>Įvardžių is, ea, id linksniavimas</i> (§ 57)	65
<i>Įvardžių idem, eadem, idem linksniavimas</i> (§ 58)	66
<i>Klausiamieji įvardžiai. Santykiniai įvardžiai</i> (§ 59)	66
<i>Įvardžių qui, quae, quod ir quis, quid linksniavimas</i> (§ 60)	67
<i>Uter, utra, utrum linksniavimas</i> (§ 61)	67

Klausiamųjų bei santykinių įvardžių vartojimas (§ 62)	67
Neapibrėžiamieji įvardžiai (§ 63)	68
Įvardiniai būdvardžiai (§ 64)	70
Įvardžių koreliacija (§ 65)	71
VEIKSMAŽODIS (§§ 66–109)	71
Veiksmažodžių laikai (§ 67)	72
Veiksmažodžių asmenys (§ 68)	72
Pagrindinės veiksmažodžio formos (§ 69)	73
Infekto kamienas (§ 70)	74
Perfekto kamienas (§ 71)	74
Supyno kamienas (§ 72)	76
Verbum infinitum (§§ 73–75)	76
Dalyvis (§ 73)	76
Bendratis (§ 74)	77
Gerundijus (§ 75)	78
Verbum finitum (§§ 76–95)	79
Asmenuojamųjų veiksmažodžio formų daryba (§ 76)	79
Asmenuojamųjų veiksmažodžio formų daryba iš infekto kamieno (§ 77)	80
<i>Praesēns indicātivī āctivī et passivī</i> (§ 77)	80
<i>Praesēns coniūctivī āctivī et passivī</i> (§ 78)	80
<i>Imperfectum indicātivī āctivī et passivī</i> (§ 79)	81
<i>Imperfectum coniūctivī āctivī et passivī</i> (§ 80)	81
<i>Futūrum I āctivī et passivī</i> (§ 81)	81
Imperatyvas (§§ 82–85)	82
<i>Esamojo laiko veikiamosios rūšies</i> (§ 82)	82
<i>Esamojo laiko neveikiamosios rūšies</i> (§ 83)	82
<i>Būsimojo laiko veikiamosios rūšies</i> (§ 84)	83
<i>Būsimojo laiko neveikiamosios rūšies</i> (§ 85)	83
Asmenuojamųjų veiksmažodžio formų daryba iš perfekto kamieno (§§ 86–90)	83
<i>Perfectum indicātivī āctivī</i> (§ 86)	83
<i>Perfectum coniūctivī āctivī</i> (§ 87)	83
<i>Plūsquamperfectum indicātivī āctivī</i> (§ 88)	83
<i>Plūsquamperfectum coniūctivī āctivī</i> (§ 89)	84
<i>Futūrum II āctivī</i> (§ 90)	84

Sudėtinės samplaikinės darybos veiksmažodžių formos (§§ 91–95)	84
<i>Perfectum indicātīvi passīvi</i> (§ 91)	84
<i>Perfectum coniūnctīvi passīvi</i> (§ 92)	84
<i>Plūsquamperfectum indicātīvi passīvi</i> (§ 93)	84
<i>Plūsquamperfectum coniūnctīvi passīvi</i> (§ 94)	84
<i>Futūrum II passīvi</i> (§ 95)	85
Veiksmažodis <i>sum, fui, –, esse</i> (§ 96)	85
Keturių asmenuočių lentelės (§ 97)	86
Mišrioji asmenuotė (§ 98)	90
Aprašomasis asmenavimas (§ 99)	91
Deponentiniai veiksmažodžiai (§ 100)	91
Pusiau deponentiniai veiksmažodžiai (§ 101)	93
Veiksmažodis <i>possum, potuī, –, posse</i> (§ 102)	94
Veiksmažodis <i>ferō, tulī, lātum, ferre</i> (§ 103)	95
Veiksmažodis <i>eō, iī, itum, īre</i> (§ 104)	96
Veiksmažodis <i>fiō, factus sum, fierī</i> (§ 105)	97
Veiksmažodžiai <i>volō, nōlō, mālō</i> (§ 106)	97
Veiksmažodis <i>edō, ēdī, ēsum, ēsse</i> (§ 107)	99
Veiksmažodis <i>dō, dedī, datum, dare</i> (§ 108)	99
Trūkstamieji veiksmažodžiai (§ 109)	100
PRIEVEIKSMIS (§§ 110–115)	101
Būdvardiniairieveiksmiai (§ 111)	101
Prieveiksmiai iš sustabarėjusių linksnių (§ 112)	102
Skaitvardiniairieveiksmiai (§ 113)	103
Įvardiniairieveiksmiai (§ 114)	103
Prieveiksmių laipsniavimas (§ 115)	104
PRIELINKSNIS (§§ 116–119)	105
Prielinksniai su galininku (§ 116)	105
Prielinksniai su abliatyvu (§ 117)	107
Prielinksniai su dviem linksniais (§ 118)	108
Polinksniai su kilmininku (§ 119)	108
JUNGTUKAS (§ 120)	108
DALELYTĖ (§121)	109
JAUSTUKAS (§ 122)	111

ŽODŽIŲ DARYBA (§§ 123–132)	113
Priešdėliniai vediniai (§ 124)	113
Priešdėlių apžvalga	114
Priesaginiai vediniai (§§ 125–132)	118
Pirmosios linksniuotės daiktavardžiai (§ 125)	118
Antrosios linksniuotės daiktavardžiai (§ 126)	119
Trečiosios linksniuotės daiktavardžiai (§ 127)	120
Ketvirtosios linksniuotės daiktavardžiai (§ 128)	120
Penktosios linksniuotės daiktavardžiai (§ 129)	121
Pirmosios ir antrosios linksniuotės būdvardžiai (§ 130)	121
Trečiosios linksniuotės būdvardžiai (§131)	122
Veiksmažodžiai (§ 132)	122
 SINTAKSĖ (§§133–219)	 124
SAKINIO DALYS (§ 133–138)	124
<i>Veiksny</i> s (§ 133)	124
<i>Tarinys</i> (§ 134)	124
<i>Pažyminys</i> (§ 135)	125
<i>Priedėlis</i> (§ 136)	125
<i>Papildinys</i> (§ 137)	125
<i>Aplinkybės</i> (§ 138)	126
ŽODŽIŲ TVARKA (§ 139)	126
SVARBESNĖS LINKSNIŲ REIKŠMĖS IR VARTOJIMAS (§§ 140–180)	126
Vardininkas	126
<i>Subjekto vardininkas</i> (§140)	126
<i>Predikatinis vardininkas</i> (§ 141)	126
<i>Dvejybinis vardininkas</i> (§ 142)	127
Galininkas	127
<i>Objekto galininkas</i> (§ 143)	127
<i>Predikatinis galininkas</i> (§ 144)	129
<i>Dvejybinis galininkas</i> (§ 145)	129
Antrinės akuzatyvo reikšmės	129
<i>Galininkas kryptčiai reikšti</i> (§ 146)	129
<i>Galininkas sušukimui reikšti</i> (§ 147)	129

Kilmininkas (§ 148)	130
<i>Subjekto kilmininkas</i> (§ 149)	130
<i>Objekto kilmininkas</i> (§ 150)	130
<i>Kilmininkas, nusakantis priklausymą</i> (§ 151)	130
<i>Kilmininkas, reiškiantis kokybę</i> (§ 152)	131
<i>Kilmininkas, reiškiantis kiekybę</i> (§ 153)	131
<i>Predikatinis kilmininkas</i> (§ 154)	132
<i>Veiksmazodžių valdomo kilmininko reikšmės</i> (§ 155)	132
<i>Kilmininkas su interest</i> (§ 156)	133
Naudininkas	133
<i>Objekto naudininkas</i> (§ 157)	133
<i>Naudos (nenaudos) naudininkas</i> (§ 158)	134
<i>Tikslo naudininkas</i> (§ 159)	134
<i>Dvejybinis naudininkas</i> (§ 160)	134
<i>Savybinis naudininkas</i> (§ 161)	134
<i>Veikėjo naudininkas</i> (§ 162)	135
<i>Valios naudininkas</i> (§ 163)	135
Abliatyvas (§§ 164–180)	135
<i>Atskirties abliatyvas</i> (§ 165)	135
<i>Kilmės abliatyvas</i> (§ 166)	136
<i>Veikėjo abliatyvas</i> (§ 167)	136
<i>Palyginimo abliatyvas</i> (§ 168)	136
<i>Įnagio abliatyvas</i> (§ 170)	136
<i>Priežasties abliatyvas</i> (§ 171)	137
<i>Būdo abliatyvas</i> (§ 172)	137
<i>Atžvilgio abliatyvas</i> (§ 173)	137
<i>Kainos abliatyvas</i> (§ 174)	137
<i>Matmens, mato abliatyvas</i> (§ 175)	137
<i>Kokybės abliatyvas</i> (§ 176)	138
<i>Vietos abliatyvas</i> (§ 178)	138
<i>Kelio abliatyvas</i> (§ 179)	138
<i>Laiko abliatyvas</i> (§ 180)	139
Verbum infinitum (§§ 181–189)	139
<i>Bendratis</i> (§ 181)	139
<i>Istorinė bendratis</i> (§ 182)	139
<i>Accūsātīvus cum infinitīvō</i> (§ 183)	140

Nōminatīvus cum īnfīnitīvō (§ 184)	142
Siekīnys (§ 185)	143
Dalyviai (§ 186)	143
Ablātīvus absolūtus (§ 187)	144
Gerundīvum (§ 188)	144
Gerundium (§ 189)	144
Verbum fīnītum (§ 190–199)	145
<i>Veiksmazodžio rūšys</i> (§ 190)	145
Tiesioginė nuosaka (§ 195)	146
Liepiamoji nuosaka (§ 197)	147
Konjunktyvas (§ 198)	147
Konjunktyvo vartojimas pagrindiniuose sakiniuose (§ 199)	148
SUDĖTINIAI SAKINIAI (§§ 200–217)	149
Konjunktyvo vartojimas šalutiniuose sakiniuose (§ 201)	150
Šalutiniai sakiniai, kuriuose būna visiškas	
<i>cōnsecūtīō temporum</i> (§§ 202–206)	151
Netiesioginio klausimo šalutiniai sakiniai (§ 203)	151
Papildinio šalutiniai sakiniai su jungtuku <i>quīn</i> (§ 204)	152
Priežasties aplinkybės šalutiniai sakiniai (§ 205)	152
Nuolaidos šalutiniai sakiniai (§ 206)	153
Šalutiniai sakiniai, kuriuose būna dalinis	
<i>cōnsecūtīō temporum</i> (§§ 207–210)	154
Tikslo aplinkybės šalutiniai sakiniai (§ 208)	154
Papildinio šalutiniai sakiniai su jungtuku <i>ut</i> (§ 209)	154
Laiko aplinkybės šalutiniai sakiniai su jungtuku <i>cum</i> (§ 210)	155
Šalutiniai sakiniai, kuriuose nebūna	
<i>cōnsecūtīō temporum</i> (§§ 211–215)	156
Išeities šalutiniai sakiniai (§ 211)	156
Sąlygos šalutiniai sakiniai (§ 212)	157
Sąlygos šalutiniai sakiniai, reiškiantys pageidavimą (§ 213)	157
Sąlygos sakiniai, reiškiantys palyginimą (§ 214)	158
Nuolaidos šalutiniai sakiniai, artimi sąlygos sakiniams (§ 215)	158
Konjunktyvas kitų nuomonei reikšti (§ 216)	158
<i>Attractiō modī</i> (§ 217)	158
Tiesioginė ir netiesioginė kalba (§ 218–219)	159

SVARBIAUSIOS KALBOS FIGŪROS IR TROPAI (§§ 220–221)	161
Figūros (§ 220)	161
Tropai (§ 221)	164
Romēņu kalendorius	165
II dalis	
CHRESTOMATIJA	
LĒCTIŌNĒS (I–XXXV)	168
Lēctiō prīma (I)	168
Lēctiō secunda (II)	169
Lēctiō tertia (III)	170
Lēctiō quārta (IV)	171
Lēctiō quīnta (V)	172
Lēctiō sexta (VI)	173
Lēctiō septīma (VII)	174
Lēctiō octāva (VIII)	175
Lēctiō nōna (IX)	177
Lēctiō decima (X)	178
Lēctiō ūndecima (XI)	179
Lēctiō duodecima (XII)	180
Lēctiō tertia decima (XIII)	182
Lēctiō quārta decima (XIV)	183
Lēctiō quīnta decima (XV)	184
Lēctiō sexta decima (XVI)	185
Lēctiō septīma decima (XVII)	186
Lēctiō duodēvīcēsīma (XVIII)	187
Lēctiō ūndēvīcēsīma (XIX)	189
Lēctiō vīcēsīma (XX)	190
Lēctiō vīcēsīma prīma (XXI)	191
Lēctiō vīcēsīma altera (XXII)	192
Lēctiō vīcēsīma tertia (XXIII)	193
Lēctiō vīcēsīma quārta (XXIV)	194
Lēctiō vīcēsīma quīnta (XXV)	195
Lēctiō vīcēsīma sexta (XXVI)	196
Lēctiō vīcēsīma septīma (XXVII)	197
Lēctiō duodētrīcēsīma (XXVIII)	198
Lēctiō ūndētrīcēsīma (XXIX)	199

Lēctiō trīcēsima (XXX)	200
Lēctiō trīcēsima prīma (XXXI)	202
Lēctiō trīcēsima altera (XXXII)	203
Lēctiō trīcēsima tertia (XXXIII)	204
Lēctiō trīcēsima quārta (XXXIV)	206
Lēctiō trīcēsima quīnta (XXXV)	207
SKAITINIAI	208
Dē religiōne prīscā Rōmānōrum antiqūōrum	208
In Circō Maximō	209
Dē lūdis Olympicis	209
Gaudeāmus	210
LOTYNŲ AUTORIAI	211
Gāius Iūlius Caesar	
Commentārii dē bellō Gallicō	211
Mārcus Tullius Cicerō	
Orātiō in Catilinam prīma	221
Pūblius Ovidius Nāsō	
Metamorphōsēs	225
Pūblius Vergilius Marō	
Aenēis	231
Gāius Valerius Catullus	
Carmina	235
Quīntus Horātius Flaccus	
Carmina	237
Mārcus Valerius Mārtiālis	
Epigrammata	241
Phaedrus	
Fābulae	242
ADDENDA LITUĀNICA	244
Pūblius Cornēlius Tacitus. „Germānia“	
Dē Aestiōrum gentibus	244
Iordānēs. „Dē Getārum sive Gothōrum oriġine et rēbus gestis“	
Aestī	245

Annālēs Quedlinburgēnsēs	245
Petrus dē Dusburg. „Cronicon terre Prussie“ Terra Prūssiae	246
Dē morte Henrici Monte, Capitāneī Nattangōrum	247
Hermannus dē Wartemberge. „Chronicon Livōniae“ Pugna in terrā Sauleōrum	247
Baptizātiō Mindowe	248
Pugna Durbēnsis	248
Henricus dē Lettis. „Chronicon Livōnicum vetus“ Dē itinere Caupōnis	249
Excerpta ex epistolīs Gediminī	249
Annō 1322	249
Annō 1323	250
Kynstut strangulātur, Wytaut in vinculis tenētur, māter submergitur	251
Cōdex epistolāris Vitoldī, Magnī ducis Lithuāniae Ad imperātōrem Sigismundum	251
Albertas Vijūkas-Kojalavičius Historiae Lituānae pars prior	252
Jonas Radvanas Radivilias	254
Pilypas Ruigys Meletēma	256

III dalis

ŽODYNĖLIAI

LIETUVIŲ–LOTYNŲ KALBŲ ŽODYNĖLIS 263

LOTYNŲ–LIETUVIŲ KALBŲ ŽODYNĖLIS 269

§ 40

Būdvardžių laipsniavimas (Gradātiō)

Būdvardžių yra trys laipsniai: nelyginamasis (*gradus positīvus*), aukštesnysis (*gradus comparātīvus*) ir aukščiausiasis (*gradus superlātīvus*).

Aukštesnysis laipsnis yra padaromas iš nelyginamojo laipsnio atmetus *gen. sg.* galūnę *-ī* (II linksniuotei), *-is* (III linksniuotei) ir pridėjus *-ior* (*m, f*), *-ius* (*n*):

altus, gen. sg. alt-ī – alt-ior, alt-ius;

ācer, gen. sg. ācr-is – ācr-ior, ācr-ius;

fēlix, gen. sg. fēlic-is – fēlic-ior, fēlic-ius.

Aukštesniojo laipsnio būdvardžiai linksniuojami pagal trečiosios linksniuotės priebalsinį linksniavimo tipą:

Linksnis	<i>Singulāris</i>		<i>Plūrālis</i>	
<i>Nōm.</i>	<i>altior</i>	<i>altius</i>	<i>altiōr-ēs</i>	<i>altiōr-a</i>
<i>Gen.</i>	<i>altiōr-is</i>		<i>altiōr-um</i>	
<i>Dat.</i>	<i>altiōr-ī</i>		<i>altiōr-ibus</i>	
<i>Acc.</i>	<i>altiōr-em</i>	<i>altius</i>	<i>altiōr-ēs</i>	<i>altiōr-a</i>
<i>Abl.</i>	<i>altiōr-e</i>		<i>altiōr-ibus</i>	

Aukščiausiasis laipsnis padaromas taip pat iš nelyginamojo laipsnio, pridodant afiksą *-issimus m, -issima f, -issimum n* su I–II linksniuotės galūnėmis:

gen. sg. alt-ī – alt-issimus, alt-issima, alt-issimum;

fēlic-is – fēlic-issimus, fēlic-issima, fēlic-issimum.

Jei būdvardis nelyginamajame laipsnyje turi galūnę *-er*, tai jo aukščiausiasis laipsnis padaromas su afiksu *-errimus m, -errima f, -errimum n*:

ācer – ācerrimus, ācerrima, ācerrimum;

pulcher – pulcherrimus, pulcherrima, pulcherrimum.

Pastaba. Praktiškai aukščiausiasis laipsnis gaunamas prie vyriškosios giminės *nōm. sg.* formos su *-er* pridėjus *-rimus*: *ācer-rimus, pulcher-rimus*.

Šeši būdvardžiai su *-ilis* aukščiausiajame laipsnyje turi afiksą *-illimus m, -illima f, -illimum n*:

facilis, e ‘lengvas’ – facillimus, facillima, facillimum;

difficilis, e ‘sunkus’ – difficillimus, difficillima, difficillimum;

similis, e ‘panašus’ – simillimus, simillima, simillimum;

dissimilis, e ‘nepanašus’ – **dissimillimus, dissimillima, dissimillimum;**
gracilis, e ‘grakštus’ – **gracillimus, gracillima, gracillimum;**
humilis, e ‘žemas’ – **humillimus, humillima, humillimum.**

Pastaba. Visi kiti būdvardžiai su **-ilis** laipsniuojami taip: **ūtilis, e** ‘naudingas’ – **ūtilissimus, a, um;** **nōbilis, e** ‘kilmingas’ – **nōbilissimus, a, um** ir pan.

Sudurtinių būdvardžių su **-dicus, -ficus, -volus** (plg. **dicō, faciō, volō**) aukštesnysis ir aukščiausiasis laipsniai gaunami, darybos pamatu paėmus **-dicēns, -ficēns, -volēns**:

maledicus, a, um ‘piktakalbis’ – **maledic-ent-ior, -ent-ius;**
 – **maledic-ent-issimus, a, um;**
magnificus, a, um ‘didingas’ – **magnific-ent-ior, -ent-ius;**
 – **magnific-ent-issimus, a, um;**
benevolus, a, um ‘palankus’ – **benevol-ent-ior, -ent-ius;**
 – **benevol-ent-issimus, a, um.**

Pastaba. Sufiksas **-ent-** yra veikiamosios rūšies esamojo laiko dalyvio požymis: **dicēns, gen. sg. dic-ent-is** (plg. **dicō**).

§ 41

Supletyvinių būdvardžių laipsniavimas

Penki būdvardžiai laipsniuojami keičiant šaknį (supletyvizmas):

<i>Positīvus</i>	<i>Comparātīvus</i>	<i>Superlātīvus</i>
bonus, a, um ‘geras’	melior, melius	optimus, a, um
malus, a, um ‘blogas’	pēior, pēius	pessimus, a, um
magnus, a, um ‘didelis’	māior, māius	maximus, a, um
parvus, a, um ‘mažas’	minor, minus	minimus, a, um
multus, a, um ‘daug’	–, plūs	plūrimus, a, um
pl. multī, ae, a	plūrēs, plūra	plūrimī, ae, a

§ 42

Kai kurių būdvardžių laipsniavimo ypatybės

1. Nelinksniuojamas būdvardis **nēquam** ‘netikęs’ laipsniuojamas taip: **nēquior** (*comparātīvus*), **nēquissimus** (*superlātīvus*); nelinksniuojamas būdvardis **frūgī** ‘taupus’ laipsniuojamas kaip **frūgālis, e** ‘taupus’: **frūgālior** (*comparātīvus*), **frūgālissimus** (*superlātīvus*).

2. Būdvardžio **vetus, veteris** ‘senas’ aukštesnysis laipsnis būna **vetustior, vetustius**, o aukščiausiasis – **veterrimus, a, um**.

3. Būdvardis **dīves, dīvitis** ‘turtingas’ turi po dvi gretimines formas: aukštesniajame laipsnyje – **dīvitor** ir **dītior**; aukščiausiajame – **dīvitissimus, a, um** ir **dītissimus, a, um**.

4. Kokybiniai būdvardžiai su priešdėliais **per-**, **prae-** reiškia labai didelį ypatybės kiekį: **magnus** ‘didelis’, **permagnus** ‘labai didelis’, **potēns, entis** ‘galingas’, **praepotēns, entis** ‘labai galingas’.

§ 43

Būdvardžiai su dviem aukščiausiojo laipsnio formomis

superus, a, um ‘viršutinis, aukštas’	superior, superius ‘aukštesnis’	suprēmus ir summus ‘aukščiausias’
īferus, a, um ‘žemutinis’	īferior, īferius ‘žemesnis’	īfimus ir imus ‘žemiausias’
posterus, a, um ‘sekantis, ateinantis’	posterior, posterius ‘paskesnis, vėlesnis’	postrēmus ir postumus ‘paskutinis’
exterus, a, um ‘išorinis’	exterior, exterius ‘išorinis’	extrēmus ir extimus ‘kraštutinis, paskiausias’

Pastaba. Nelyginamasis laipsnis būdvardžių **superus, īferus, posterus, exterus** labai retas. Greta **exterus** yra **externus, a, um** ‘išorinis’. Tų pačių šaknų yra prielinksniai **super, suprā** ‘virš’, **īfrā** ‘apačioj’, **post** ‘po, vėliau’, **extrā** ‘už’.

§ 44

Būdvardžiai, neturintys nelyginamojo laipsnio

Tokių būdvardžių darybos pamatą sudaro atitinkami prievėiksmai ar prielinksniai.

	<i>Positivus</i>	<i>Comparativus</i>	<i>Superlativus</i>
citrā ‘šiapus’	–	citerior, citerius ‘šiapusinis’	citimus, a, um ‘artimiausias’
ultrā ‘anapus’	–	ulterior, ulterius ‘tolimesnis, anapusinis’	ultimus, a, um ‘paskiausias, galiausias’
intrā ‘viduj’	–	interior, interius ‘vidinis, vidujis’	intimus, a, um ‘giliausias, slapčiausias’
prope ‘arti’	–	propior, propius ‘artimesnis’	proximus, a, um ‘artimiausias’
dē ‘nuo’	–	dēterior, dēterius ‘blogesnis’	dēterrīmus, a, um ‘blogiausias’
prae ‘pirma’	–	prior, prius ‘pirmesnis’	přīmus, a, um ‘pirmasis, pirmiausias’
–	–	ōcior, ōcius ‘greitesnis’	ōcissimus, a, um ‘greičiausias’

Pastaba. **Ōcior, ōcius** etimologiškai gretinamas su graikų nelyginamojo laipsnio būdvardžiu **ōkys** ‘greitas’.

§ 45

Būdvardžiai, neturintys aukščiausiojo laipsnio

Aukščiausiojo laipsnio neturi:

senex, senis ‘senas’, *senior* ‘senesnis’;

[sinonimas: *nātū māior* ‘vyresnis’, *nātū maximus* ‘vyriausias’];

iuvenis, e ‘jaunas’, *iūnior* ‘jaunesnis’;

[sinonimas: *nātū minor* ‘jaunesnis’, *nātū minimus* ‘jauniausias’];

adolēscēns, entis ‘jaunas, paauglys’, *adolēscēntior* ‘jaunesnis’.

§ 46

Būdvardžių laipsniai, reiškiami žodžių samplaika

Būdvardžių su galūne *-eus, -ius, -uus* aukštesnysis laipsnis padaromas su prieveiksmiu *magis* ‘labiau’, o aukščiausiasis – *maximē* ‘labiausiai’:

<i>Positīvus</i>	<i>Comparātīvus</i> ir <i>Superlātīvus</i>
<i>idōneus, a, um</i> ‘patogus’	<i>magis idōneus, a, um</i> ‘patogesnis’, <i>maximē idōneus, a, um</i> ‘patogiausias’;
<i>varius, a, um</i> ‘įvairus’	<i>magis varius, a, um</i> ‘įvairesnis’, <i>maximē varius, a, um</i> ‘įvairiausias’;
<i>arduus, a, um</i> ‘status’	<i>magis arduus, a, um</i> ‘statesnis’, <i>maximē arduus, a, um</i> ‘stačiausias’.

Pastaba. Būdvardžiai su galūne *-quus* laipsniuojami reguliariai: *aequus* ‘lygus’ – *aequior, aequissimus*; *antiquus* ‘senovinis’ – *antiquior, antiquissimus*.

SKAITVARDIS

NŪMEN NUMERĀLE

§ 47

Skaitvardžių skyriai

1) kiekiniai skaitvardžiai (*cardinālia*) – *duo* ‘du’, *decem* ‘dešimt’, *centum* ‘šimtas’;

2) kelintiniai skaitvardžiai (*ordinālia*) – *přimus* ‘pirmas’, *sextus* ‘šeštas’, *octāvus* ‘aštuntas’;

3) dalybiniai skaitvardžiai (*distribūtiva*) – *singuli* ‘po vieną’, *bīni* ‘po du’, *dēni* ‘po dešimt’;

4) daugybiniai skaitvardžiai (*multiplicātiva*) – *duplex* ‘dvigubas’, *triplex* ‘trigubas’.